

# DOĞU TÜRKiSTAN'DA ÇİN SOYKIRIMI

BM Soykırım Suçları  
Perspektifinden Doğu  
Türkistan'ın  
İncelenmesi

UYGUR HAREKETİ



# UYGUR HAREKETİ

## Uygur Hareketi Hakkında

Uygur Hareketi, Doğu Türkistan'daki (Çin'de "Sincan Uygur Özerk Bölgesi" olarak bilinir) Uygurlar ve diğer Türk halkının insan haklarını ve demokratik özgürlüklerini desteklemek ve savunmak için kurulmuştur. Uygur kadınları ve gençliğine özel olarak odaklanarak Uygur meselesi adına harekete geçmek, kamuoyu bilincini arttırmak ve Doğu Türkistan halkına yönelik sistematik insan haklarını durdurmak için kişi ve kurumları birlikte çalışmaya teşvik ederek köprüler kurar.

Bu rapor Uygur Hareketi ekibi tarafından hazırlandı.

## Kapak Fotoğrafi

Fotoğraf, Doğu Türkistan Yargı İdaresi'nin bir WeChat hesabında yayınlanmıştır. Uygur tutukluları Hotan vilayetinin Lop ilçesi toplama kampında 'radikal olmama' konuşmasını dinlemek zorunda kaldılar, Mart 2017. (WeChat)



[instagram.com/campaignforuyghurs/](https://www.instagram.com/campaignforuyghurs/)



[facebook.com/CampaignForUyghurs/](https://www.facebook.com/CampaignForUyghurs/)



[twitter.com/CUyghurs](https://twitter.com/CUyghurs)

© 2020 Campaign for Uyghurs  
1101 Pennsylvania Ave NW, Suite 300 |  
Washington, DC 20004  
+1.240.660.8877 |  
[campaignforuyghurs.org](https://campaignforuyghurs.org) |  
[contact@campaignforuyghurs.org](mailto:contact@campaignforuyghurs.org)

UYGUR HAREKETİ

# İÇİNDEKİLER

A. GİRİŞ.....	1
B. DOĞU TÜRKİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER.....	1
C. SOYKIRIMIN ÖNLENMESİ VE CEZALANDIRMASI SÖZLEŞMESİ'NDE SOYKIRIM SUÇU..	3
<i>c.1. Soykırım Teriminin Kökeni.....</i>	3
<i>c.2. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin imzalanması.....</i>	3
<i>c.3. Soykırım Suçunun Tanımı ve Unsurları.....</i>	4
D. SOYKIRIM SUÇLARI KAPSAMINDA DOĞU TÜRKİSTAN'DA YAŞANANLAR.....	7
<i>d.1. Grubun mensuplarının ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi.....</i>	7
<i>d.2. Grubun fiziki varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yaşam şartlarını değiştirme.....</i>	10
d.2.1. Han Çinlilerin Uygur Evlerinde zorla kalması.....	12
d.2.2. Uygur Kızların Han Çinlileri ile zorla evlendirilmesi.....	13
d.2.3. Zorunlu İşçilik.....	14
d.2.4. Uygurların evlerine Han Çinlilerinin yerleşmesi.....	15
<i>d.3. Grup içinde doğumları önlemek amacıyla tedbirler alma.....</i>	16
d.3.1 Zorunlu Kürtaj.....	16
d.3.2 Kamplardaki kadınlara periyodik olarak ilaç verilmesi ve tecavüz olayları.....	18
<i>d.4. Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletme.....</i>	19
d.4.1. Anne ve babaları kampta çocuklar yetimhanelerde.....	19
d.4.2. Çocuklar üzerindeki kültürel mühendislik.....	20
E. ÖNERİLER.....	21
F. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME.....	25
KAYNAKÇA.....	26

# A-GİRİŞ

Doğu Türkistan, Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmi tanımlamasıyla Xinjiang – Uygur Özerk Bölgesi, son yıllarda, dünyada insan hakları ihlallerinin en çok yaşandığı yerlerin başında gelmektedir. Çin Komünist Partisi, ekonomik, siyasi ve jeopolitik nedenlerle orada yaşayan başta Uygur Türkleri olmak üzere Müslüman topluluklara artan şekilde baskı ve zulüm uygulamaktadır. Özellikle 2014 yılından beri sistematik olarak Uygur Halkı asimile ederek yok edilmeye çalışılmaktadır. Doğu Türkistan'da son yıllarda yaşanan hadiseler 1948 yılında imzalanan Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi kapsamında ifade edilen cürümlerle paralellik arz etmektedir. Nazilerin Yahudi halkını yok etmek üzere kurduğu kampları hatırlatan sözde eğitim merkezlerinde yaşananlar ile hem Uygur halkını hem de onların dili, dini ve kültürel özelliklerini yok etmeye amaçlayan baskılar; soykırım suçu kapsamına giren, “Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel ya da zihinsel zarar verilmesi, grubun bütünüyle ya da kısmen fiziksel varlığını ortadan kaldıracak hesaplanarak hayat koşullarını değiştirmek, grup içinde doğumları engellemek amacıyla önlemler almak ve gruba mensup çocukları zorla bir başka yere nakletmek” fiillerinin yüzlerce örneğin oluşturmaktadır. Bu çalışmada Doğu Türkistan'ın tarihi ve coğrafi önemi ile birlikte bu maddeler tek tek ele alınacaktır.

Doğu Türkistan'da son yıllarda yaşanan hadiseler 1948 yılında imzalanan Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi kapsamında ifade edilen cürümlerle paralellik arz etmektedir.

Çin uzmanı, Komünizm Kurbanları Anıt Vakfının kıdemli bir üyesi ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin Doğu Türkistan'daki politikaları konusunda önde gelen akademisyen Dr. Adrian Zenz geçtiğimiz günlerde Çin'in Uygur kadınlarının üreme özerkliğine acımasız müdahalesini vurguladığı bir rapor yayınladı . Raporunda toplanan veriler gerçek ve güvenilirdir. Bilgiler, BM tarafından Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Konvansiyonu uyarınca Çin'in demografik soykırım kampanyasını ortaya çıkarmak amacıyla sızdırılan resmi Çin hükümet belgelerinden toplandı.

## B-DOĞU TÜRKİSTAN HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Doğu Türkistan, Çin'in kuzey batısında yer alıp, Kazakistan, Moğolistan, Kırgızistan, Tacikistan, Rusya, Afganistan, Hindistan ve Pakistan'a sınırları olup yaklaşık 1,8 milyon kilometrekare genişliğinde topraklara sahiptir. Nüfusu yaklaşık 20 milyondan fazla ve bölgedeki nüfus dağılımı Çin Komünist Partisi'nin sistematik Han Çinli göçleri ile değişmiştir. Bir dönem yüzde 5 olan Han Çinlilerinin oranı şu anda yüzde 45-50 civarındadır.[1]

[1] "East Turkistan." World Uyghur Congress, 2020, <https://www.uyghurcongress.org/en/east-turkestan-2/>. Accessed 12 October, 2020.

Uygur halkı mücadeleden hiçbir zaman vazgeçmemiş ve bunun neticesinde 1944 yılında Şarki Türkistan Cumhuriyeti'ni kurmuştur.

Doğu Türkistan, Çin'in bir iç meselesi olarak görülmesi kesinlikle yanlıştır. Tarihi süreç incelendiğinde Çin Komünist Partisi, 1949 yılında işgal ettiği toprakları Rusya'nın da desteğini alarak kendi bölgesi ilan etmiştir. 1949 öncesinde durum nedir diye bakıldığında, 880 yılında Karahanlı devletinin bugünkü Türkistan topraklarında kurulmasına öncülük eden Uygurlar, daha sonra 1218 yılına kadar Koca Uygur Hanlığı akabinde de 1750 yılına yani Çinliler tarafından gerçekleştirilen ilk işgale kadar Türk-Moğol hakimiyetinde kalmıştır. 1750 yılındaki Çin işgalini, bağımsızlıklarına düşkün Uygurlar hiçbir zaman bunu kabul etmemiş her buldukları fırsatta Çin'e baş kaldırmış hatta işgalci güçleri yenip üç kez bağımsız devlet kurmayı başarmıştır. İlki 1863 yılında Mehmet Yakup Bey tarafından kurulan devlet onun vefatından sonra Çin'in yeniden işgali ile kısa ömürlü olmuştur. 1876 yılında Doğu Türkistan'ı yeniden işgal eden Mançu Hanedanlığı, bölgenin adını değiştirerek 'Xinjiang' yani 'yeni bölge' yapmıştır.[2]

1931 yılında Kumul'da başlayan işgale direniş ile birlikte ikinci devlet kurma girişimi gerçek olmuş ve 1933 yılında Kaşgar'da Doğu Türkistan İslam Cumhuriyeti kurulmuştur. Bu dönemde Çin ile politik çıkarları ters düşen Rusya ilk başta destek verse de daha sonra kendi işgal ettiği topraklardaki diğer Türk topluluklarına örnek olacağı endişesiyle vazgeçmiş ve bu cumhuriyetin yıkılmasına payanda olmuştur. Uygur halkı mücadeleden hiçbir zaman vazgeçmemiş ve bunun neticesinde 1944 yılında Şarki Türkistan Cumhuriyeti'ni kurmuştur.

Dünya savaşından sonra Rusya, Amerika ve İngiltere'nin liderleri savaştan sonraki dünya düzeni yapmak için Yalta'da bir araya gelmiştir. 1945 yılının Şubat ayında gerçekleşen toplantıda hem Avrupa'nın durumu hem de Rusya'nın arka bahçesi denilebilecek bugünkü Orta Asya ülkelerinin bulunduğu coğrafyanın kaderini etkileyecek kararların temeli atılmıştır. Toplantıda Rusya'nın Japonlara karşı Pasifikte avaşması kararlaştırılmıştır. Akabinde Çin ve Rus Liderler Haziran ayında Moskova'da bir araya gelerek Çin-Soyvet anlaşmasını imzalamıştır. Anlaşma ile Rusya, Yalta Konferansı'nda Amerika'dan elde ettiği tavizlerin bedeli olarak Doğu Türkistan'da bağımsızlık mücadelesi veren Uygurlara desteğini kesmiştir.[3] Buna rağmen İkinci yani Şarki Doğu Türkistan Cumhuriyeti 1949 yılında Mao tarafından gerçekleştirilen acımasız işgale kadar ayakta kalmıştır.

[2] Abdurasulov, Abdujalil. (2019, February 12). Uighur Crackdown: I spent seven days of hell in Chinese Camps. BBC. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47157111>

[3] Hao, Shiyuan (2020), China's Solution to Its Ethno-National Issues. Springer, Singapore

Doğu Türkistan 1949 yılından beri Çin Komünist Cumhuriyetinin işgali altındadır. O günden bu zamana kadar Uygur Türkleri ve diğer Müslüman topluluklar, mensup oldukları İslam dinini terk etmeler için sistematik olarak asimilasyona uğramıştır. 9 Eylül 2001 hadisesinden sonra Çin hükümeti yeni bir konsept geliştirerek, ‘terörle savaş’ adı altında Uygur halkına yönelik baskılarını daha artırmış ve dünya kamuoyuna bu şekilde ikna etmeye çalışmıştır. 2009 ve 2014’te yaşanan elim hadiseleri de gerekçe gösteren Pekin Yönetimi bugün ‘merhamet yok’ çizgisinde hareket etmektedir. Çin Komünist Partisi’nin Doğu Türkistan üzerinde baskılarını artırmasının asıl gerekçesi ise ekonomik ve jeopolitiktir. 2013 yılında ilan edilen Bir Keme Bir Yol projesi (Belt And Road Initiative) için jeopolitik anlamda kilit noktada bulunan Doğu Türkistan topraklarının Çin hükümeti açısından önemi yoktur. Bu nedenle Uygur halkının bağımsızlık taleplerini hiç saymaya ve her türlü insan hakları ihlallerini gerçekleştirmeye devam etmektedir.

## C-SOYKIRIMIN ÖNLENMESİ VE CEZALANDIRMASI SÖZLEŞMESİ’NDE SOYKIRIM SUÇU

### C.1. Soykırım Teriminin Kökeni

Soykırım terimi, 1944 yılından sonra kullanılmaya başlanmıştır. Bu terim, 1944 yılında Polonyalı-Yahudi Raphael Lemkin, ki daha sonra Birleşmiş Milletler’de bu konuda büyük mücadele vermiştir, tarafından gündeme getirilmiştir. Lemkin, Yunanca ırk yada kabile anlamına gelen ‘geno’ kelime ile Latince ‘öldürmek’ kelimelerini birleştirerek ‘genocide’ yani Türkçe anlamı ile soykırım kelimesini oluşturmuştur. Lemkin, bu kelimeyi oluştururken, “toplulukları ortadan kaldırmak hedefiyle ulusal toplulukların yaşamının esas temellerini imha etmeyi amaçlayan çeşitli eylemlerden oluşan koordinelin plan” çerçevesinde hareket etmiştir. 1945 yılında Almanya Nuremberg’de toplanan Uluslararası Askeri Mahkemesi Nazi subaylarını ‘insanlığa karşı işlenen suçlar’ gerekçesi ile yargılamıştır. Bu yargılamalarda ‘soykırım’ hukuki değil tanımlayıcı bir terim olarak kayıtlara geçmiştir.[4]

### C.2. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşmenin imzalanması

[4] Genocide. (n.d.). Retrieved from <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml>

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 9 Aralık 1948 yılında Paris'te gerçekleştirilen toplantısında, 260 A (III) sayılı kararıyla "Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme" imza, onay ve katılıma açılmıştır. 19 maddelik sözleşme 12 Ocak 1951 yılında yürürlüğe girmiştir. Türkiye sözleşmeyi 23 Mart 1950 yılında onaylamıştır. Çin Halk Cumhuriyeti de sözleşmeyi 29 Temmuz 1949 yılında imzalamış, 1983 yılında da onaylamıştır.[5]

### C.3. Soykırım Suçunun Tanımı ve Unsurları

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca onaylanan bu karar, hazırlanırken tarihin her döneminde soykırımın insanlık için büyük kayıplar meydana getirdiği göz önünde bulundurularak, insanlığı bu iğrenç musibetten kurtarılması için uluslararası iş birliğinin gerekliliğinden yola çıkılmıştır. Soykırım suçunun tanımı ise, sözleşmeyi imzalayan devletlerin ister barış zamanında ister savaş zamanında işlensin bu fiilin uluslararası hukuka göre suç olduğunu teyit eden 1. maddeyi takip eden 2. maddede yapılmıştır.

Bu maddeye göre, ulusal, etnik, ırksal veya dinsel bir grubu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biri soykırım suçunu oluşturur. Söz konusu fiiller şöyle sıralanmaktadır:

- *Gruba mensup olanların öldürülmesi;*
- *Grubun mensuplarına ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi;*
- *Grubun bütünüyle veya kısmen fiziksel varlığını ortadan kaldıracağı hesaplanarak yaşam şartlarını kasten değiştirmek;*
- *Grup içinde doğumları engellemek amacıyla tedbirler almak;*
- *Gruba mensup çocukları zorla bir başka gruba nakletmek.*[6]

İlerde detaylı olarak ele alındığında görülecektir ki bahse konu suçların tamamına yakını bugün Çin Komünist Partisi tarafından işlenmiştir ve işlenmeye devam etmektedir.

Sözleşmede, soykırımda bulunmak, bulunulması için iş birliği yapmak, bunun için doğrudan veya aleni surette kışkırtma yapmak, bulunmaya teşebbüs etmek ve dahi iştirak eylemlerinin cezalandırmayı gerektirdiği 3. Maddede yer almaktadır. 4. Madde bu suçu işleyenler konusunda herhangi bir istisna, yani kanunen yetkili veya kamu görevlisi gibi özelliklere sahip olmak gibi bir durum olmadığını vurgulamaktadır.

[5] TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme. Kamu Denetçiliği Kurumu. Retrieved from: <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/32702-Soykirim-Sucunun-Onlenmesine-Ve-Cezalandirilmasina-Dair-Sozlesme.pdf>

[6] TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu.

Sözleşmeye imzalayan devletin bu konuda yasal düzenleme yapmak zorunluğu 5. Madde de yer alırken yargılamanın yerel bir merci veya uluslararası bir ceza mahkemesinde görüleceği 6. Madde kapsamına girmektedir. Bu suçu işleyenler hangi ülkede bulunursa bulunsun mutlaka iade edileceği şartı ve bunun siyasi suç olarak kabul edilemeyeceği sözleşmenin 7. Maddesini oluşturmaktadır. Sözleşmeye imza atan devletlerin gerektiğinde BM'den yardım isteyebileceği, ihtiyaç duyulması halinde taraflardan birinin talebi ile konunun Uluslararası Adalet Divanı'na götürülmesi de sözleşmenin diğer maddelerinde garanti altına alınmıştır.[7]



Çin hükümeti kutsal kitap Kur'an-ı Kerim'in, seccadenin ve tüm dini materyallerin yakılmasını emretti (Freedoms Herald)

Sözleşmenin maddelerine bakıldığında ilk olarak şunu ifade etmek gerekir ki, burada mağdur grupların tespitine dair bir ölçü yoktur. Bunun kapsamını bugüne kadar görülen uluslararası davalar neticesinde şekillenmiştir. Doğumla belirlenen kalıcı üyeliğe bağlı olan ve sabit nitelikli toplulukların oluşmasını sağlayan 'milli, etnik, ırki ve dini' özellikler önemlidir. Siyasi, kültürel yapılar sözleşme dışındadır.[8] Bu zaviyeden bakıldığında hem Müslüman olmaları hem de Uygur Türkü ırkına mensubiyet ile Doğu Türkistan halkı, milli, etnik, ırki ve dini açıdan mağdur kapsamına girmektedir.

Burada üzerinde durulması gereken ikinci nokta, sözleşmeye göre bu suçun gerçekleşebilmesi için bahsi geçen grupların kısmen veya tamamen ortadan kaldırılması maksadıdır. Yani bireylerden ziyade gruplara yönelik bir fiil işlenmesi gerekmektedir.

[7] TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu.

[8] Özarslan, B. Bahandır (2014). Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Açısından Hocalı Katliamı. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi. Retrieved from: <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C4S1makale9.pdf>



Aynı şekilde bugün Çin, 21. Yüzyıl toplama kamplarında ve hapishanelerinde tutulan milyonlarca Uygur halkını yok edilmesi gereken bir hedef olarak görmektedir. Sözleşmenin en çarpıcı hususlarından biri de mağdur olarak bir grubun tamamının değil kısmen imha edilmesinin de suçu işlemek için yeterli görülmesidir. Burada grubun kısmen hedef alınması hukuki olarak incelendiğinde nitelik ve nicelik olarak bakılması gerekmektedir. Nitelik olarak grubun büyük bölümünün ortadan kaldırılması yani hedef alınan kısmı ile hayatta kalanlar arasındaki kıyas ile ölçüt olarak kabul edilmektedir ve mantıklı bir oran sağlanması durumunda bu yeterli kabul edilecektir. Nitelikten kasıt ise grubun liderleri, önde gelen isimleri ve önemli kişilerdir.[9] Doğu Türkistan halkının tamamına yakının kamplara gönderilmek istendiği ve özellikle de şairinden profesörüne, kademesiyenine yazarına kadar önde gelen isimlerin öncelikle hedef haline getirildiği göz önüne alındığında 'tamamen veya kısmen' şartının da Doğu Türkistan konusunda yaşandığı görülecektir.



Uygurlar, Kazaklar ve diğer Türk Müslümanların keyfi olarak gözaltına alındığı çit ve dikenli tel ile bir gözetleme kulesi. Bu kamp, Doğu Türkistan'ın Hotan ilçesinde bulunmaktadır. (©Greg Baker/AFP Getty Images)

# D- SOYKIRIM SUÇLARI KAPSAMINDA DOĞU TÜRKİSTAN'DA YAŞANANLAR

Müslüman Uygur Türklerinin Çin Komünist Partisi tarafından asimile edilmesi ve yok edilmesi gereken halk olduğu gerçeğini bu noktada bir kez daha hatırlamak gerekmektedir. Uygur halkı, 1949 yılından günümüze kadar çeşitli dönemlerde, farklı yöntemler ve sistemlerle, Pekin Yönetiminin emperyal hedeflerinin kurbanı olmuşlardır. Uygur halkının toplu olarak öldürülmesine dair bir plan henüz uygulamaya konulmamıştır, bu nedenle Soykırımı Önleme Sözleşmesinin ikinci maddesinin 'a' bendinde yer alan 'gruba mensup olanların öldürülmesi' konusunda elimizde yeteri kadar bir veri yoktur. Ancak aynı sözleşmenin 4 maddesi, yukarıda bahsedilen fiillerden herhangi birinin işlenmesini soykırım olarak tanımlamakta ve bunu işleyenlerin cezalandırılmasını istemektedir. Bu noktadan yola çıkıldığında Uygur halkının maruz kaldığı soykırım girişimleri sözleşme kapsamında şöyledir.

## D.I. Grubun mensuplarının ciddi surette bedensel veya zihinsel zarar verilmesi

Soykırım suçunu tanımlayan BM sözleşmesinin 2. Maddesinin 'b' bendinde yer alan bu fiilin yüzlercesi Doğu Türkistan halkına yönelik olarak işlenmektedir. Özellikle 2014 yılından itibaren kurulan toplama kamplarında yaşananlar ve hapishanelerden çıkanların anlattıkları yeterli olacaktır. Örnek olarak vermek gerekirse, Amerikan Kongresi'nde bu konuda tanıklık yapan Mihrigül Tursun'un anlattıkları önemlidir. Tursun, üç kez gözaltına alınıp tutuklandığını belirterek daha sonra toplama kamplarına gönderilmiştir. "Bu işkenceler sırasında ölmeyi istedim, onlara beni öldürmeleri için yalvardım" açıklamasını yapan Tursun'a, gözaltına alındığı dönemlerde, günlerce uykusuz sorguya çekilmiş, hangi tür olduğu bilinmeyen ilaçlar enjekte edilmiş, başına takılan bir cihazla elektrik şoku ağzından köpükler gelinceye kadar verilmiştir. Tursun'a bu işkenceler sırasında Uygur olduğu için bunları yaşadığı söylenmiştir.[10]

Tursun, üç kez gözaltına alınıp tutuklandığını belirterek daha sonra toplama kamplarına gönderilmiştir. "Bu işkenceler sırasında ölmeyi istedim, onlara beni öldürmeleri için yalvardım"

Kazakistan Vatandaşı Gulzira Awulkan, Çin'in toplama kamplarında her yerin kameralarla donatıldığını ve her hareketlerinin takip edildiğini belirterek, "Eğer tuvalette 2 dakikadan fazla kalırsanız elektrikli copla kafanıza vuruyorlar.

[10] Cockburn, Harry. (2018, November 28). Muslim woman describes torture and beatings in China detention camp: 'I begged them to kill me'. Independent. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/uighur-muslim-china-mihrigul-tursun-torture-reeducation-camps-a8656396.html>



Mihrigul Tursun, Çin'in toplama kamplarında alıkoyduğu Uygurlu bir kadın. (©Yenişafak)



Toplama kampında tutuklu kalmis olan, Gulzire Awulkan © Reddit

Bana iki defa 24 saat boyunca sandalyede oturma cezası verdiler” açıklamasını yapmıştır.[11] Kamptan kurtulan bir başka mağdur Orynbek Koksybek, orada kendisinin 7 gün boyunca bir çukurda elleri ve ayakları kelepçeli olarak tutulduğunu belirterek, belli bir süre sonra bilincini kaybettiğini ve ona sürekli olarak hain diye bağırdıklarını anlatmaktadır.[12] Kayrat Samarkand’da kamplarda tutulurken yatağını düzgün yapmadığı gerekçesi ile onu bir gün boyunca demirden yapılmış bir kıyafet içinde tuttuklarını, bunu yaparken de direncinin kırılmasının istendiğini ifade etmektedir.[13] Bu örnekler, Doğu Türkistan’da kurulu bin 200 kampta kalan milyonlarca Uygur Türkü ve diğer Müslüman toplumu bireylerinin yaşadıklarının sadece bir kısmını oluşturmaktadır. Burada yer almayan, kamuoyuna yansıyan ve de yansımayan diğer işkenceler de göz önüne alındığında soykırım suçu kapsamına giren ‘grubun mensuplarına ciddi surette bedensel ve zihinsel zarar verilmesi’ fiilinin Çinli yöneticiler tarafından işlendiği görülecektir.



Toplama kampında tutuklu kalmış, Çin Komünist Partisi tarafından bir çukura atıldığını söyleyen Orynbek Koksybek(©BBC)

[11] PBS Frontline. (2020, April 7). China Undercover. PBS Frontline. Retrieved from: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/china-undercover/>

[12] Abdurasulov, Abdujalil. (2019, February 12). Uighur Crackdown: I spent seven days of hell in Chinese Camps. BBC. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47157111>

[13] Schmitz, Rob. (2018, November 13). Ex-Detainee Describes Torture In China’s Xinjiang Re-Education Camp. NPR. Retrieved from: <https://www.npr.org/2018/11/13/666287509/ex-detainee-describes-torture-in-chinas-xinjiang-re-education-camp>



Toplama kampında tutuklu olarak kalmis olan Kairat Semerkant(©Associated Press/ Daily Mail UK)

## D.2. Grubun fiziki varlığını kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yaşam şartlarını değiştirme

Amerikan PBS Kuruluşunun kanallarından Frontline'nın hazırladığı 'China Undercover' belgeseli bu maddeyi kapsayan suçlara ilişkin önemli ipuçları vermektedir. Belgeselde konuşan Çinli bir yetkilinin 'ne insan hakkı ihlali, hakları yok ki ihlali de olsun' açıklaması her şeyi özetlemektedir.[14] Amerikan Kongresi'nde 3 Aralık 2019 tarihinde onaylanan Uygur İnsan Hakları düzenlemesinde Çin hükümetinin, yüksek teknolojiye dayalı gözetleme sistemleri, iletişimin sınırlandırılması, Uygur halkının her bir hareketinin takip edilmesi, internet, sosyal medya alanlarının filtrelenmesi, yüz, ses ve göz tarama sistemlerini kurulması gibi araçlarla Doğu Türkistan'da temel insan haklarının çiğnendiğine dikkat çekmiştir.[15] Bunun neticesi olarak da Uygur halkının kendi dinini, kültürünü ve inançlarını yaşamasına imkân verilmemektedir.

Frontline'nın hazırladığı 'China Undercover' belgeseli bu maddeyi kapsayan suçlara ilişkin nemli ipuçları ermektedir. Belgeselde konuşan Çinli bir yetkilinin 'ne insan hakkı ihlali, hakları yok ki ihlali de olsun'

[14] PBS Frontline. (2020, April 7). China Undercover. PBS Frontline. Retrieved from: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/china-undercover/>

[15] Uyghur Human Rights Policy Act of 2019, S.178, 116th Cong. (2019). Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/178>

Uygur halkı, artık camilere giremez olmuştur. Daha önce sorulduğunda dinin İslam olduğunu söyleyen halk artık Çin Komünist Partisi'ne inandığını ifade eder hale gelmiştir. Bunda bölgede kurulan ileri düzey teknolojik sistemler hayatın her anının gözlenmesi ve neticesinde insanların konuşmaktan korkar hale geldiği bir düzenin etkisi vardır. Frontline belgesinde konuşan Sadyrzhan, kampta kalan eşinin oradan çıktığını haber almıştır. Ancak onu şok eden ve kalbini en çok yaralayan ise, kampa girmeden önce dini inancı gereği başını örten eşi Müyeser'in kamptan çıktıktan sonra başı açık fotoğraflarının Çin merkezli sosyal medya hesaplarında olmuştur. Sadyrzhan, "Bu onun komünist rejim tarafından ne kadar baskı altında olduğunu gösteriyor. O kadar baskı altında kaldı ki ondan annelik sevgisini ve çocuklarını dahi unutmaları istendi." diyerek zulmün boyunu anlatmaktadır.[16]

Pekin Hükümetinin Doğu Türkistan'da Uygur Türkleri ve diğer Müslümanlar üzerinde yaptığı baskıları deşifre eden bir başka belge olan Karakaş Dokümanları da orada uygulanan soykırım yöntemlerinin ipuçlarını vermektedir. Bu belgelerde kamplarda tutulanlar işledikleri sözde suçlara göre sınıflandırılmıştır. Bu suçlardan bazıları şöyledir, "Eşinin başörtülü olması, takke giymesi, sakal bırakması, dini pratikler yapması, yurt dışına seyahat, pasaporta başvurup yurt dışına çıkmama, yurtdışında akrabası bulunması."[17]



Alikonulmadan önce Muyeser, kocası Sadyrzhan ve çocuğu. Fotoğraf PBS Frontline belgeseli "China Undercover" dan alınmıştır.

[16] PBS Frontline. (2020, April 7). China Undercover. PBS Frontline. Retrieved from: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/china-undercover/>

[17] UHRP. (2019, February). "Ideological Transformation": Records of Mass Detention From Qaraqash, Hotan. Retrieved from: [https://docs.uhrp.org/pdf/UHRP\\_QaraqashDocument.pdf](https://docs.uhrp.org/pdf/UHRP_QaraqashDocument.pdf)

## D.2.1. Han Çinlilerin Uygur Evlerinde zorla kalması

Çin hükümeti, Uygurların günlük hayatlarını kontrol altına almak için 1,1 milyon Han Çinliyi Doğu Türkistan'a göndermiştir. Bu kişilerin görevleri, gittikleri evlerde kalmak, gerekirse onlarla aynı yatağı paylaşmak ve bütün günlük hayatlarını kontrol altına almaktır. Pekin Hükümeti'nin başlatmış olduğu "Eşleşme ve Aile Olma" programı ile Han Çinliler en az iki ayda bir bu ziyaretleri gerçekleştirmekte ve yaklaşık bir hafta kalmaktadırlar. Kaldıkları süre içerisinde sürekli olarak Komünist Parti iktidarının propagandasını yaparken bir yandan da onları gözetlemektedirler. Bu kapsamda onlara içki içmeyi ve İslam dinince haram olarak kabul edilen domuz eti yemeyi önermektedirler. Eğer bir Uygur marketten et aldığına helal mi diye soruyorsa veya içki içmiyorsa şüpheli ilan edilmekte ve kampa gönderilmektedir.

### "Devlet Destekli Kitleysel Tecavuz"

Bu programdaki en tehlikeli unsur ise eşleri kamplarda olan kadınların Çinli erkekler aynı yatağı paylaşmak zorunda kalmalarıdır. Uygur Hareketi Direktörü Rushan Abbas, bu durumun toplu tecavüzlere yol açtığına dikkat çekmektedir.[18]



Han Çinli'leri Uygur evlerinde yaşamaya gönderildi ve onları zihinsel, fiziksel ve cinsel istismara maruz bıraktı. (Freedoms Herald)

[18] Kang, Dake and Wang, Yanan. (2018, November 29). China Sends 1.1 Million Party Members to share Uighurs' Homes. Bloomberg. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-11-30/urgent-uninvited-guests-keep-watch-for-china-inside-uighur-homes>

## D.2.2. Uygur Kızların Han Çinlileri ile zorla evlendirilmesi

Genç Uygur kızlarının Han Çinlileri ile evlenmek zorunda bırakılması da Doğu Türkistan'da hayat şartlarını değiştirmeye yönelik bir adımdır. Özellikle, kadrolu olarak Uygur evlerinde kalmayan gelen Çinliler evdeki genç kızlarla evlenmekte ailelerde güvenlik gerekçesiyle itiraz edememektedir. İtiraz edenler kamplara gönderilmektedir. Pekin yönetimi Uygur aile yapısını bozmak için, Han Çinlilerin böyle evlilik yapmaları için para, iş ve ücretsiz ev teklif etmektedir. Komünist Parti, bu zorunlu evliliklere aday bulmak için televizyon filmleri, reklamlar ve çeşitli yayın organları vasıtası ile büyük bir propaganda yapmaktadır.[19] Hükümet bir adım daha öteye giderek bu tür evliliklerde 'sosyal güvenlik görevlileri'ni devreye sokmaktadır. Bu görevlilerin amacı, evlilik süresince Han Çinlilerine rehberlik etmek, Uygur kızları ve aileleri ile görüşerek 'ikna' etmektir. Komünist Parti'nin ağır propaganda yöntemleri ile Uygur erkekler sürekli 'terörist' olarak lanse edilmektedir. Diğer taraftan Uygur kadınları da sadece 'cinsel bir öge' olarak konumlandırma olmaktadır. Bu da bölgedeki aile yapısının ve hayat şartlarının zorla değiştirilmesinin bir başka metodudur. [20]



Uygur kadını Han Çinlisi bir erkekle evlenmek zorunda kaldı. (©Talk to East Turkestan Facebook)



Uygur kadınları, ÇKP'nin gözetiminde Han Çinlisi erkeklerle grup törenlerinde evlenmek zorunda bırakıldı ve ÇKP bu törenleri güvenlik görevlileriyle gözetledi.

[19] Hartman, Leight. (2020, February 7). Çin, Uygur kadınlarını istenmeyen evliliklere zorluyor. Share America. Retrieved from: <https://share.america.gov/tr/cin-uygur-kadinlarini-istenmeyen-evliliklere-zorluyor/>

[20] Byler, Darren. (2019, August 7). Uyghur love in a time of interethnic marriage. SupChina. Retrieved from: <https://supchina.com/2019/08/07/uyghur-love-in-a-time-of-interethnic-marriage/>



### D.2.3. Zorunlu İşçilik

Parti'nin Doğu Türkistan halkını zorla çalışmak üzere Çin'in iç bölgelerine göndermesi de insanlığa karşı işlenen bir başka suçtur. Nazilerin Yahudileri zorla çalıştırması gibi, Uygurlar da mahkumlara benzer tek tip kıyafetlerle, fabrikalara çalışmaya gönderilmektedir. Bu konuda Avustralya Stratejik Politika Enstitüsü'nün hazırladığı 'Satılık Uygur' raporu çarpıcı bilgiler içermektedir. Raporda 80 binden fazla Uygur'un kamplardan alınarak, aralarında Nike, GAP, Apple gibi batılı dev firmalara üretim yapan fabrikalara gönderildiği ortaya çıkarılmıştır.[21] Bugün teyit edilmeyen rakamlara göre bu sayının 500 bini geçtiği ifade edilmektedir. Ki bu da Doğu Türkistan'da nüfus yapısının zorla değiştirilmesi için kullanılan bir başa araçtır. Görüldüğü üzere, Komünist Parti yönetimi, Doğu Türkistan halkının hayat şartlarını tamamen değiştirecek bir düzen kurmaktadır. Bu da bir aynı zamanda soykırım suçu kapsamına girmektedir.



Uygurlar, Kazaklar ve diğer Türk Müslümanlar, zorla çalıştırılan tesislerde köle işçi olarak çalışmak için Doğu Türkistan'dan Çin anakarasına götürülmeyi beklerken. (Soldaki Fotoğraf: Uyghur Bulletin, Twitter hesabından, Sağdaki Fotoğraf: doguturkistan.org hesabından alındı.)

[21] Xu, Cave, Leibold, Munro & Ruser. (2020, June 5). Uyghurs for Sale: 'Reeducation', forced labour and surveillance beyond Xinjiang. Retrieved from: <https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/2020-06/Uyghurs%20for%20sale-05JUN20.pdf>  
gLSFg18LmxiW\_bfX8GZjgtHpA9dcK30



Çin hükümeti Uygur, Kazak ve diğer Türk Müslüman gençleri Doğu Türkistan'dan Çin'deki fabrikalarda çalışmak üzere naklediyor. ([kaynak](#))

#### D.2.4. Uygurların evlerine Han Çinlilerinin yerleşmesi

Çin hükümeti bir yandan, Uygur halkını zorunlu olarak fabrikalarda çalışmaya gönderirken diğer taraftan bölgenin nüfus yapısını da değiştirmektedir.



Ziyarete gelen bir Han memuru Uygur köylüsüne içki ve sigara içip içmediğini sorar ve birlikte içerler. Bu görüntü, Han memuru tarafından sosyal medya platformu Meipian'da aile yanında kalma deneyimi hakkındaki günlüğünden alıntıdır.



Uygur evlerine giden iki “akraba” Uygur ev sahipleriyle bir yatağı paylaşmaktadır. Görüntü Sincan Komünist Gençlik Birliği tarafından sosyal medya platformu WeChat'te yayımlandı.



Han Çinlilere Uygurların evlerine taşınmak ve onların günlük yaşamlarını izlemek için parasal teşvikler verildi. Han Çinli erkekler, kocaları toplama kamplarına ve zorla çalıştırma tesislerine yerleştirildiği için yalnız yaşayan kadınların evlerini işgal ediyor. (© Freedoms Herald)

Hükümet, Uygurları iç bölgelere çalışmaya gönderdikten sonra diğer taraftan da aileleri zorunlu olarak göç ettirmeye başlamıştır. Bunundaki amaç ise 1 milyarı aşan Çin nüfusu içerisinde Uygurların kaybolup gitmesini ve kimliklerini tamamen unutturmasını sağlamaktır. Bölgenin ekonomik gücünü ayakta tutabilmek için de Han Çinlilerine Doğu Türkistan'a göç etmeleri için oradan zorla göç ettirdiği Uygurların evlerini teşvik olarak onlara vermektedir.

### **D.3. Grup içinde doğumları önlemek amacıyla tedbirler alma**

Çin Hükümeti için Doğu Türkistan konusundaki temel öncelik orada yaşayan Uygur Türklerinin hem dini hem de milli kimliklerinin yok edilmesidir. Uzun vadede hedeflerde biri Uygur halkının doğum oranlarını azaltarak nesillerini yok etmektir. Özellikle son yıllarda Uygurlar arasındaki doğum oranlarının düşmesi bunun en önemli göstergelerinden birini oluşturmaktadır. Bu eylemler de apaçık bir şekilde soykırım suçu kapsamına girmektedir.

#### **D.3.1. Zorunlu Kürtaj**

Hanımefendi (güvenlik gerekçesi ile isimi gizlendi), eşinin memleketi Kazakistan'dan ana vatanı Doğu Türkistan'a döndükten sonra Çin Polisi tarafından yakalanmıştır. 2018 yılının Temmuz ayında iki çocuğunu Kazakistan'da bırakıp Ana Vatanını ziyaret etmek için gelmiştir.

Çinli polis onu gözaltına aldıktan sonra Kazakistan'daki çocuklarını da getirmesi için baskı yapmıştır. Eğer getirmezse kardeşinin başının belaya gireceği ifade edilmiştir. Okul olduğu için getiremeyeceğini söylemiştir. Ancak okullar kapandıktan sonra çocuklarını da alıp memleketine geri dönmüştür. Döner dönmez pasaportlar iptal edilmiştir. Telefonlarına el konulup, WhatsApp uygulamasının yasak olduğu söylenmiştir. Hemen hemen her akşam polis tarafından aranmış, sık sık karakola çağrılıp ifadesi alınmıştır.

28 Aralık 2018'de gece yarısı polis tarafından evi basılmıştır. Polis karakol yerine bu kez onu hastaneye götürmüştür. Ona hamile olduğu hatırlatılarak, kürtaj yapması gerektiği söylenmiştir. İtiraz edince, zaten iki çocuğu olduğu üçüncü çocuğa izin verilmeyeceği belirtilmiştir. Polis daha sonra kardeşini tutuklayıp götürmüştür, eğer kürtaj yaptırmazsa kardeşinin bunun cezasını çekeceği söylendi. Kardeşinin hayatını kurtarmak için hamileliğini sonlandırmıştır.[22]

38 yaşındaki Gulzira Mogdyn, 2017 yılının Aralık ayında, Kazakistan'dan döndükten sonra telefonunda whatsapp olduğu gerekçesi ile tutuklanmıştır. Gözaltına alındıktan sonra doktora götürüldüğünde 10 haftalık hamile olduğunu öğrendi. Dördüncü çocuğa izin verilmeyeceği söylenmiş, anestezi yapılmadan çocuğu alınmıştır. Çin'in 2009 yılında tutuklayıp 4 yıl hapiste tuttuğu Ruqiye Perhat'ın da tutuklandıktan sonra zorla hamileliği sonlandırılmıştır.



Gulzira Mogdyn, dördüncü çocuğunun 2018 yılında Kazakistan'dan döndükten sonra Çin hükümeti tarafından zorunlu kürtajla alınması hakkında konuşurken (©Joel van Houdt/For The Washington Post)

Polis karakol yerine bu kez onu hastaneye götürmüştü. ona hamile olduğu hatırlatılarak, kürtaj yapması gerektiği söylenmiştir.

[22] Schmitz, Rob. (2018, November 13). 'They Ordered Me To Get An Abortion': A Chinese Woman's Ordeal In Xinjiang. NPR. Retrieved from: <https://www.npr.org/2018/11/23/669203831/they-ordered-me-to-get-an-abortion-a-chinese-womans-ordeal-in-xinjiang>

## D.3.2 Kamplardaki kadınlara periyodik olarak ilaç verilmesi ve tecavüz olayları

Kamplardan kurtulan Mihriğül Tursun da bu konuda şu açıklamayı yapmıştır, "Ben ve diğer kadın mahkumlara bilmediğimiz haplar ve sıvı ilaçlar veriliyordu. Bunun neticesinde sürekli baş dönmesi yaşanmaktaydı. Aynı zamanda birçok kadın artık adet görmemeye başladı." Tursun ayrıca kendi koğuşunda dokuz kadının hayatını kaybettiğini de ifade etmiştir.[23] Fransız kanalına konuşan Gülbahar Celilova, bir yıldan fazla kaldığı toplama kampında Çinli doktorlar tarafından kendilerine defalarca iğne yapıldığını belirtmektedir. Katıldığı yayında, "Kollarımızı küçük pencereden dışarı uzatmak zorundaydık." diyen Celilova, "Zoraki yapılan iğnelerin ardından artık regl olmadığımızı fark ettik" diyerek kısırlaştırma programının nasıl yapıldığını anlatmaktadır. Celilova'nın verdiği şu detaylar ise Çin hükümetinin Uygur halkına yönelik işkencelerini göstermektedir, "Çin'le Kazakistan arasında ticaret yapan iş kadımıyım. Doğu Türkistan'a son gittiğimde (2017) Çin polisi kaldığım otelden beni alıp sorguladı. Tutuklandıktan sonra cezaevine götürüldüm. Hapishaneye girdiğim ilk gün çıplak bir şekilde soyuldum. Su bile vermeden beni sorguya çektiler. Sorgu sonrası başka bir cezaevine götürüldüm. Orada 1 yıl, 3 ay, 10 gün hapis yattım. Hapse girdiğim ilk gün beni soyup tüm bedenimi kontrol ettiler. Hamile olup olmadığını anlamak için röntgen çekip kan tahlili yaptılar. Daha sonra hamile kadınların zorla kürtaj yaptırılarak hapse konulduğunu öğrendim. Koğuştaki kadınların hepsinin elinde kelepçe, ayaklarında zincir vardı. Benim elime de kelepçe, ayağıma da 5 kilo ağırlığında zincir taktılar. Hapishanede 16 ay böyle kaldım. Haftada bir çırılçıplak betona oturturlardı. Ne olduğu belli olmayan ilaç verirdiler. Her 10 günde bir iğne yaparlardı. Bunlarla bir şeyleri hissetmiyorduk ve her şeyi unutmaya başlamıştık. Sağlıksız şartlarda kaldığımız ve banyo imkânımız olmadığı için bedenimiz ve saçımız bitlendi. Hapishanedeki kadınları sorguya başına siyah poşet geçirerek götürürlerdi. Bazen 24 bazen de 48 saat aralıksız işkence yaparlardı. Sorgudan gelenlerin tırnakları çekilmiş, vücudu dayak darbelerinden mosmor olmuş, kamçı izleri, elektrik veren izler ve yüzü başı kanla dönerlerdi." [23]

Kazakistan kökenli Tursunay Ziyawudun'un 10 ay boyunca kaldığı toplama kampta her yer kameralarla çevrilmiş durumdadır. Kadınların bütün hareketleri takip edilmektedir.

"Ben ve diğer kadın mahkumlara bilmediğimiz haplar ve sıvı ilaçlar veriliyordu. bunun neticesinde sürekli baş dönmesi yaşanmaktaydı. Aynı zamanda birçok kadın artık adet görmemeye başladı."

[23] Cockburn, Harry. (2018, November 28). Muslim woman describes torture and beatings in China detention camp: 'I begged them to kill me'. Independent. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/uighur-muslim-china-mihrigul-tursun-torture-reeducation-camps-a8656396.html>

[24] Bag, Mustafa. (2019, August 14). Doğu Türkistanlı kadınlar: Çin, toplama kampında verdiği ilaç ve iğnelerle bizi kısırlaştırdı. Euronews. Retrieved from: <https://tr.euronews.com/2019/08/14/dogu-turkistanli-kadinlar-cin-toplama-kampinda-verdigi-ilac-ve-ignelerle-biz-kisirlastirdi>

Kazakistan kökenli Tursunay Ziyawudun'un 10 ay boyunca kaldığı toplama Kampıta bazı akşamlar genç kızlar ortadan yok edilmekte, daha sonra geri gelmektedir. Geri gelenler odaların karanlık köşelerine geçip sessizce ağlamakta hiç kimseye bir şey söyleyememektedir. Çünkü, kampıta tecavüz olaylarını kimse konuşamamaktadır.[25] Burada kısaca yer alan örnekler, Çin hükümetinin Doğu Türkistan'da Müslüman Kadınlara yaptığı işkencelerin ve soykırım kapsamına girebilecek mağduriyetlerin sadece çok az bir kısmını yansıtmaktadır. Pekin önetiminin baskısı ile birçok mağdur yaşadıklarını anlatma imkânı bulamamaktadır.



Tursunay Ziyawudun, 15 Ekim 2019 Atajurt Kazak İnsan Hakları Örgütü Ofisi'nde röportaj yaptı. Kendisi ve kocası Çin yerel yetkilileri tarafından pasaportları alındıktan sonra bir ay boyunca bir toplama kampında (örtülü olarak "mesleki eğitim merkezi" olarak adlandırıldı)tutuldu.©Art of Life in Chinese Central Asia

## **D.4. Gruba mensup çocukları zorla başka bir gruba nakletme**

Doğu Türkistan'da 2014 yılında kamplar kurulmaya başladıktan sonra ilk başta kanaat önderleri olmak üzere milyonlarca insan buralara sürülmüştür. Bu süreçte en büyük mağduriyeti ise çocuklar yaşamıştır. Çin hükümeti bir yandan çocukları mağdur ederken diğer yandan bunu da fırsata çevirmekte ve Uygur çocukları ailelerinden koparıp iç kesimlerdeki yetimhanelere yerleştirmektedir. Bugüne kadar bölgeden 500 bin çocuğun götürüldüğü tahmin edilmektedir. Ki bu da BM'nin soykırım suçunu tanımlayan özleşmesini 2. Maddesi kapsamına girmektedir.

### **D.4.1. Anne ve babaları kampıta çocuklar yetimhanelerde**

[25] Rajagopalan, Megha. (2020, February 15). She Escaped One of China's Brutal Internment Camps for Muslims. Now she Could Be Sent Back. BuzzFeed News. Retrieved from: <https://www.buzzfeednews.com/article/meghara/china-uyghur-xinjiang-kazakhstan>

Annesinden bebekten koparılmış bir çocuğun daha sonra gördüğü annesini tanıyamamasına dair sosyal medyada yer alan görüntüler Çin'in bu projesinin nasıl da başarılı olduğunu göstermektedir. Kaşgar bölgesindeki Koday kentinde yaşananlar bunun bir başka örneğini teşkil etmektedir. Bu yerleşim bölgesinde görev yapan Çinli yetkililer, "Son zamanlarda getirilen Uygur çocukların sayısında oldukça artış var. Aralarında 6 aylık emzikli bebekler de var, 12 yaşında olanlar da" şeklinde bilgi vermiştir. Orada görev yapmış bir Uygur Türkü, "Çocukların akıbetini anne ve babalarının bile öğrenmelerine izin verilmiyor. Neredeyse kuşların bile giremeyeceği kadar kapalı binalarda kalıyorlar" diyerek durumu tasvir etmiştir.[26] İnsan hakları İzleme Örgütü de bu konuda hazırladığı raporda, 2020 yılına kadar bütün yetim çocukların devlet yetimhanelerine yerleştirilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir. Burada kast edilen anne babası toplama kamplarına gönderilen çocuklar olduğu ifade edilirken HRW Çin Koordinatörü Sophie Richardson, "Müslüman Türk çocukları kendi refahları gerekçe gösterilerek ailelerinden koparılıyor. Bu sapkınca bir hükümet programının parçası" tespitini yapmıştır.[27]

#### D.4.2. Çocuklar Üzerindeki Kültürel Mühendislik

Alman Araştırmacı Adrian Zen'in "yatılı okullar azınlıklar üzerinde kültürel mühendislik yapılabilmesi için ideal ortamı sağlıyor" diyerek Çin hükümetinin amacını ortaya koymuştur.[28]



Çin devlet idaresi yetimhanelerine yerleştirilen Uygur çocukları. Bu çocuklar hayatta olan ancak toplama kamplarına ve / veya zorunlu çalışma tesislerine yerleştirilmiş ebeveynlerinden alıkonuldular. (@Freedoms Herald)



Çin, Uygur çocuklarını ebeveynleri hayatta olsa bile Çin devlet idaresi yetimhanelerine yerleştiriyor. Okullar dikenli teller, gözetleme kuleleri ve silahlı korumalarla donatılmıştır. @Independent

[26] UYHAM. (2017, October 18). Çin Uygur Ana-Babalari Hapsediyor, Çocuklarını İse, Çin'e Götürerek Assimile Ediyor. World

Uyghur Congress. Retrieved From: <https://www.uyghurcongress.org/tr/cinuygur-ana-babalari-hapsediyor-cocuklarini-ise-cine-goturerek-assimile-ediyor/>

[27] Aytekin, Emre. (2018, October 17). HRW'den yetim Uygur çocuklar uyarısı. AA. Retrieved From: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hrwden-yetim-uygur-cocuklar-uyarisi/1284699>

[28] Aytekin, Emre. (2018, October 17).

Komünist Parti yönetimi ailelerinden kopardığı Uygur çocuklarını birer Çinli gibi yetiştirmek için onlara kendi dili, dini ve kültürel değerlerini unutturacak ve komünist eğitim felsefesince yetişecek bilgiler öğretmektedir. Kendi halkı bile yüzlerce yıldır giyilmeyen geleneksel Çin kıyafetlerini giymezken çocuklara bu kıyafetler giydirilmektedir. Bilinçlerinin gelişme döneminde bir yandan Çin kültürü empoze edilmektedir diğer yandan daha önce anne ve babalar tarafından öğretilen dini bilgiler zararlı birer ‘virüs’ gibi gösterilip çocuklara beyin yıkama teknikleri uygulanmaktadır.

## E. ÖNERİLER

Yukarıda anlatılan ve bizzat tanıkların ifadelerine dayalı gerçekler ortaya koymuştur ki bugün Çin’in Doğu Türkistan’da Müslüman Uygur Türklerine yönelik uygulamaları, Birleşmiş Milletlerin “Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme” kapsamında yer alan ve soykırım suçu kabul edilecek eylemler olarak değerlendirilmektedir. Komünist Çin Partisi bir yandan sistematik bir şekilde Uygur halkını önce asimile etmek ve sonra da yok etmek için baskı ve işkencelerine devam etmektedir. Pekin Yönetimi kendisinin imzası ve onayı bulunan ‘Soykırımı Önleme’ sözleşmesini uluslararası kamuoyunun gözleri önünde çığnemiştir. Bu nedenle Çin Halk Cumhuriyeti’nin başta başkanı Xi Jinping ve Uygur Özerk Bölgesi Sekreteri Chen Quanguo ile diğer yöneticileri bütün bu işlenen cürümler nedeniyle hem mesuldür hem de hesap vermesi gereken durumdadır.

Bu noktada atılması gereken adım detayları aşağıda kısaca verilen şekilde bellidir. Çin’in bölgede yaptığı fiillerin incelenmesi için uluslararası bir komisyonun kurulması ve bunun efektif bir şekilde çalışmasına yönelik her türlü tedbirin alınmasıdır. Yine bir Asya Ülkesi olan Myanmar’dan kaçan Arakanlı Müslümanlara yönelik soykırım, Gambiya tarafından Uluslararası Adalet Divanı’na taşınmıştır. Bu dava İslam İşbirliği Teşkilatı adına çoğunluğu Müslüman olan Gambiya tarafından açılmıştır. Aynı şekilde Doğu Türkistan’da soykırım kapsamına giren suçlara ilişkin olarak da İslam İşbirliği Teşkilatı harekete geçmelidir.

Çin Halk Cumhuriyeti’nin Doğu Türkistan Halkı’na yönelik soykırım fiillerinin sonlandırılması için yapılması gerekenler aşağıda sıralanmıştır.



## **Birleşmiş Milletler (BM)**

- BM acil olarak Çin'in İnsan Hakları Komisyonu'ndaki üyeliğine ve temsilciliğine son vermelidir.
- BM, Doğu Türkistan'daki toplama kampları ve Uygurların zorla çalıştırıldığı fabrikalarla ilgili olarak araştırma yapmak üzere, Çin hükümeti tarafından engellenmeme ve hiçbir şekilde zorluk çıkarılmama kaydı ile bağımsız bir soruşturma başlatmalıdır.
- Soykırım suçlarının tespit edilmesi açısından, BM, kendi organizasyonu çatısı altında İslam İşbirliği Teşkilatı ve diğer uluslararası kuruluşların da yer aldığı bir komisyon kurulmasını sağlamalıdır. Bu komisyonun hazırlayacağı rapor gecikmeksizin BM veya İslam İşbirliği Teşkilatı adına hareket etmek üzere belirlenecek bir ülke tarafından Uluslararası Ceza Mahkemesi'ne taşınmalıdır.
- Adı geçen komisyonun araştırmaları süresince, Çin'in diğer ülkelerle ekonomik bağı üzerinden baskı yapmasının önüne geçilmelidir ve bu ekonomik bağları kullanılmasına izin verilmemelidir.
- BM, Pekin Hükümeti'nin Uygur çocukları ailelerinden koparıp devlet yetimhanelerine gönderilmesini durdurmalıdır. Şu anda ailelerinden ayrılmış çocukların bir an önce anne ve babalarının yanlarına dönmesi sağlanmalıdır.
- Doğu Türkistan'da Çin Komünist Partisi tarafından kurulan ileri seviye teknolojik sistemlere dayalı gözetleme sistemi durdurulup devre dışı bırakılmalı ve bu şirketler insan hakları ihlallerine yol açtıkları için cezalandırılmalıdır.
- Han Çinlilerinin, Doğu Türkistan'a göç ettirilmesi ve Uygurların el konulmuş evlerine iskan edilmesi politikası bir an önce sonlandırılmalıdır.
- BM, Doğu Türkistan'da yaşanan olayları 'soykırım' olarak tanımalıdır.
- BM, ABD Senatosu'nun 111 sayılı 1959 tarihli kararı emsalinde olduğu gibi, Doğu Türkistan'ı 'İşgal Edilmiş Topraklar' olarak tanımalıdır.

## **Avrupa Parlamentosu**

- Avrupa Parlamentosu, en kısa sürede Amerika'da çıkan Uygur İnsan Hakları Politikası ve Uygurların Zorla Çalıştırılmasının Engellenmesi Politikası paralelinde yasal düzenlemeler yapmalıdır.

- Avrupa Parlamentosu, toplama kamplarının kurulmasında, uygulanmasında ve savunmasında yer alan Çinli hükümet temsilcileri ile insan haklarını ihlal ettikleri tespit edilen ve kara listeye alınmış şirketlerin yöneticilerine yönelik olarak Magnitsky yaptırımlarını uygulamalıdır.
- Avrupa Birliği Üyesi ülkeler Çin'de gerçekleştirilecek 2022 Kış Olimpiyatlarından, insan haklarını ihlal edildiği ve soykırım suçlarının işlendiği gerekçesi ile çekilmelidir.

## **İlgili Demokratik Ülkeler**

- Demokratik ülkelerin hükümetleri, Çin tarafından tarihi gerçeklere aykırı olarak Sincan Uygur Özerk Bölgesi olarak adlandırılan, Doğu Türkistan'da temsilcilikler ve konsolosluklar açmak için harekete geçmelidir.
- Demokratik ülkelerin yöneticileri Çin Komünist rejiminden kaçan Uygur mültecilerin ülkelerine girişlerine bir an önce izin vermeli ve onları iltica başvurularını kabul edip onlara finansal destek sağlamalıdır.

## **Eğitim Müesseseleri**

- Üniversiteler başta olmak üzere, bütün eğitim kurumları Uygurlar öğrencilerin, o kurumlarda eğitim görmesi için burs ve barmak imkanları hazırlamalıdır.
- Akademik enstitüler, Çin hükümetinin kontrolü altında olan ve adı son dönemde 'dil programı değişimi ve iş birliğine' dönüştürülen Konfüçyüs Enstitülerinin kapatmalıdır.

## **Sivil Toplum Örgütleri**

- Doğu Türkistan'daki gelişmeleri takip eden ve bu konuda çalışmalar yapan sivil toplum örgütleri, faaliyetler kapsamında kullandıkları terminolojide değişiklik yapmalı, içi boşaltılmış kavramlar yerine, soykırımı yansıtan gerçek terimler kullanmalıdır.

## **Diğer Uluslararası Organizasyonlar**

- İslam İşbirliği Teşkilatı, Doğu Türkistan'ı 'işgal edilmiş topraklar' olarak tanımalıdır.
- İslam İşbirliği Teşkilatı, 2019 yılında Abu Dabi'de gerçekleştirilen toplantıda Çin'in uygulamalarına destek anlamı taşıyan düzenlemeyi geri çekmeli, buna karşılık olarak Çin'in İslam Dinine karşı yürüttüğü savaşı kınamalıdır.

## **Şirketler**

- Şirketler, Uygurların köle gibi çalıştırıldığı 'zorla işgücü' uygulamaları ile ilişkilerini kesecek alternatif yöntemler bulmalıdır.
- Şirketler, Amerika ve batılı devletler ile sivil toplum kuruluşları ile iş birliği yaparak, soykırım suçlarına karışmama yönünde bilgilendirme amacıyla gerekli eğitim programları düzenlemelidir.

## **Bireyler**

- Her bir birey, başta Doğu Türkistan'daki kölelik düzeni ile üretilen Çin menşeli ürünleri boykot etmeli ve bu boykotlarını ilgili şirketlerin yöneticilerine ve kurumlara bildirmelidir.
- Demokrasi ve insan haklarına saygılı kişiler, soykırım suçlarının önlenmesi ve suçları işleyenlerin hesap vermesi bakımından yasal düzenlemelerin yapılması konusunda yaşadıkları bölgelerdeki parlamento temsilcileri ile görüşmeli ve destek istemelidir.
- Bireysel olarak, Uygur davalarının takip edilmesi için lobicilik ve gönüllü olarak finansal destek verecek çalışmalar yapılmalıdır.
- Kişiler ve gruplar, Uygurların özgürlüklerine bir an önce kavuşması, dini inançlarının gereklerini yerine getirebilmesi, hak ettikleri şekilde kültürlerini yaşayıp ihtiyaçlarını temin edilmesi için harekete geçmelidir.

## F. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bütün dünya 2020 yılında Çin'den çıkan ve Pekin Yönetimi tarafından gerekli önlemler alınmadığı için hızla yayılan, Covid-19 virüsünü yenmek için bütün imkanlarını seferber etmiştir. Çin hükümeti ise hiçbir şey olmamışçasına kendi siyasi ve ekonomik çıkarları için hem Uygur Türkleri'nin hem diğer Müslüman topluluklarına yönelik baskı ve zulümlerine devam etmiştir. Bugün Doğu Türkistan'da tam olarak neler yaşandığını öğrenmek imkânı yoktur. Bu nedenle yukarıda örneklendirmeye çalıştığımız gibi orada meydana gelen soykırımın boyutunu maalesef dünya kamuoyu öğrenemeyecektir. Çin hükümeti sadece çıkan haberleri sistematik olarak inkâr etmektedir. Ancak gelinen noktada, başta toplama kampları olmak üzere orada attığı insan haklarına aykırı her adımın hesabını da bir gün verecektir. Özellikle virüs hadisesi Çin'in dünyayı nasıl manipüle ettiğinin görülmesi açısından önemli bir fırsat vermektedir ve birçok ülke Pekin yönetiminin fiillerini sorgulamaktadır.

Maalesef bütün dünyanın gözleri önünde bugün Uygurlar, işgal altındaki Filistin halkı ile benzer kaderi paylaşmaktadır. Bu bir uluslararası davadır. Başta İslam dünyası olmak üzere bütün ülkeler çok geç olmadan harekete geçmelidir. Birleşmiş Milletlerin ve diğer uluslararası organizasyonların Çin üzerinde gereken baskıyı kurup Uygur halkına yapılan soykırım fiillerinin soruşturulması için adım atması şarttır. Uluslararası bir komisyon tarafından bu suçlar ortaya dökülmeli ve bunların faillerinin Uluslararası Adalet Divanında yargılanması sağlanmalıdır. Aksi takdirde Uygur Liderlerden merhum İsa Yusuf Alptekin'in hatıralarında dediği gibi, "Halkım büyük bir imha tehlikesi ile karşı karşıyadır. Eğer bu imha tehlikesinden kurtulamazsa, yok olup gidecektir." [29]

[29] Alptekin, Y. İsa (1985), Esir Doğu Türkistan İçin İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları. İstanbul, Turkey.

# KAYNAKÇA

1. Abdurasulov, Abdujalil. (2019, February 12). Uighur Crackdown: I spent seven days of hell in Chinese Camps. BBC. Retrieved from: <https://www.bbc.com/news/world-asia-47157111>
2. Alptekin, Y. İsa (1985), Esir Doğu Türkistan İçin İsa Yusuf Alptekin'in Mücadele Hatıraları. İstanbul, Turkey.
3. AYTEKİN, Emre. (2018, October 17). HRW'den yetim Uygur çocuklar uyarısı. AA. Retrieved From: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hrwden-yetim-uygur-cocuklar-uyarisi/1284699>
4. Bag, Mustafa. (2019, August 14). Doğu Türkistanlı kadınlar: Çin, toplama kampında verdiği ilaç ve iğnelerle bizi kısırlaştırdı. Euronews. Retrieved from: <https://tr.euronews.com/2019/08/14/dogu-turkistanli-kadınlar-cin-toplama-kampında-verdigi-ilac-ve-ignelerle-bizi-kisirlastirdi>
5. Byler, Darren. (2019, August 7). Uyghur love in a time of interethnic marriage. SupChina. Retrieved from: <https://supchina.com/2019/08/07/uyghur-love-in-a-time-of-interethnic-marriage/>
6. Cockburn, Harry. (2018, November 28). Muslim woman describes torture and beatings in China detention camp: 'I begged them to kill me'. Independent. Retrieved from: <https://www.independent.co.uk/news/world/asia/uyghur-muslim-china-mihrigul-tursun-torture-reeducation-camps-a8656396.html>
7. Genocide. (.n.d.). Retrieved from <https://www.un.org/en/genocideprevention/genocide.shtml>
8. Hartman, Leight. (2020, February 7). Çin, Uygur kadınlarını istenmeyen evliliklere zorluyor. Share America. Retrieved from: <https://share.america.gov/tr/cin-uygur-kadınlarını-istenmeyen-evliliklere-zorluyor/>
9. Hao, Shiyuan (2020), China's Solution to Its Ethno-National Issues. Springer, Singapore.
10. Kang, Dake and Wang, Yanan. (2018, November 29). China Sends 1.1 Million Party Members to share Uighurs' Homes. Bloomberg. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2018-11-30/urgent-uninvited-guests-keep-watch-for-china-inside-uyghur-homes>
11. Özarslan, B. Bahadır (2014). Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi Açısından Hocalı Katliamı. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi. Retrieved from: <http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/C4S1makale9.pdf>
12. PBS Frontline. (2020, April 7). China Undercover. PBS Frontline. Retrieved from: <https://www.pbs.org/wgbh/frontline/film/china-undercover/>
13. Rajagopalan, Megha. (2020, February 15). She Escaped One of China's Brutal Internment Camps for Muslims. Now she Could Be Sent Back. Buzzfeed News. Retrieved from: <https://www.buzzfeednews.com/article/meghara/china-uyghur-xinjiang-kazakhstan>

14. Schmitz, Rob. (2018, November 13). Ex-Detainee Describes Torture In China's Xinjiang Re-Education Camp. NPR. Retrieved from: <https://www.npr.org/2018/11/13/666287509/ex-detainee-describes-torture-in-chinas-xinjiang-re-education-camp>
15. Schmitz, Rob. (2018, November 13). 'They Ordered Me To Get An Abortion': A Chinese Woman's Ordeal In Xinjiang. NPR. Retrieved from: <https://www.npr.org/2018/11/23/669203831/they-ordered-me-to-get-an-abortion-a-chinese-womans-ordeal-in-xinjiang>
16. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu. Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme. Kamu Denetçiliği Kurumu. Retrieved from: <https://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/32702-Soykirim-Sucunun-Onlenmesine-Ve-Cezalandirilmasina-Dair-Sozlesme.pdf>
17. UHRP. (2019, February). "Ideological Transformation": Records of Mass Detention from Qaraqash, Hotan. Retrieved from: [https://docs.uhrp.org/pdf/UHRP\\_QaraqashDocument.pdf](https://docs.uhrp.org/pdf/UHRP_QaraqashDocument.pdf)
18. Uyghur Human Rights Policy Act of 2019, S.178, 116th Cong. (2019). Retrieved from: <https://www.congress.gov/bill/116th-congress/senate-bill/178>
19. UYHAM. (2017, October 18). Çin Uyghur Ana-Babalari Hapsediyor, Çocuklarını İse, Çin'e Götürerek Assimile Ediyor. World Uyghur Congress. Retrieved From: <https://www.uyghurcongress.org/tr/cinuyghur-ana-babalari-hapsediyorcocuklarini-ise-cine-goturerek-assimile-ediyor/>
20. World Uyghur Congress. (2019). "East Turkistan", <https://www.uyghurcongress.org/en/east-turkestan-2/>
21. Xu, Cave, Leibold, Munro & Ruser. (2020, June 5). Uyghurs for Sale: 'Reeducation', forced labour and surveillance beyond Xinjiang. Retrieved from: [https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/2020-06/Uyghurs%20for%20sale-05JUN20.pdf?gLf8I8LmxiW\\_.bfX8GZjgtHpA9dcK30](https://s3-ap-southeast-2.amazonaws.com/ad-aspi/2020-06/Uyghurs%20for%20sale-05JUN20.pdf?gLf8I8LmxiW_.bfX8GZjgtHpA9dcK30)



© 2020 Campaign for Uyghurs  
1101 Pennsylvania Ave NW, Suite 300 |  
Washington, DC 20004  
+1.240.660.8877 |  
[campaignforuyghurs.org](https://campaignforuyghurs.org) |  
[contact@campaignforuyghurs.org](mailto:contact@campaignforuyghurs.org)